В СУЗІР’Ї ДРАКОНА

"Ірина Савенко, у шлюбі — Печеніг (р. н. 2052-й, Україна) — випускниця Інституту Далекого Космосу, основна спеціальність — екзобіологія (галузь науки, що вивчає позаземні форми життя), астронавт першого класу Міжгалактичної науково-дослідної служби Українських космічних ліній. У складі спецбригад Земля здійснювала науково-дослідні та патрульні рейди в сузір’ї Дракона. Року 2075-го за земним літочисленням з не з’ясованих досі причин не повернулася з планового польоту на планету Р-004 системи Жовтого карлика-2, сузір’я Дракона...".

Із Великої Космічної Енциклопедії, т. 29,

стор. 345, рік видання 2083-й.

Дракон, коли я збирав матеріали про Ірину Савенко-Печеніг і, як кажуть, жив темою, навіть снився мені — така собі жахна потвора, чудовисько у вигляді крилатого вогнедишного змія, що пожирає людей і тварин...

Я завмирав з ляку, наче хлопчик-русич тих далеких княжих часів, коли під Києвом жив триголовий змій, званий на Русі то Змієм Гориничем, то Вогняним Змієм, то не менш моторошним Тугарином, що йому далекі мої прапращури посилали данину — або молодого парубка, або дівчину...

А втім, це всього лиш дитинна міфологія деяких народів світу (українського також), що її людство третього тисячоліття епохи підкорення Далекого Космосу вже й забувати почало (ставши надто техногенним та раціональним), як і ті часи, коли воно ще ходило в куценьких штаньцях і жахалося різних там драконів, чи, як у нас, зміїв.

Але сузір’я Дракона (Північна півкуля неба, неподалік Північного полюса) — це таки реальність. В Україні його видно протягом року.

Хоча, міркував я, до чого тут символіка (крилатий вогнедишний змій — іноді багатоголовий — званий Драконом?), коли це всього лише назва одного з 88 сузір’їв нашого зоряного неба. В свою чергу, сузір’я Дракона — це теж всього лише певна сукупність зірок, що містяться в певній ділянці небесної сфери, яка для зручності розпізнавання світил у нас над головою і поділена на умовні фігури, названі сузір’ями. І та ділянка, що зветься Драконом, могла б зватися й по-іншому, і нічого від того не змінилося б.

Так я думав собі, ідучи до нього, Данила Печеніга, чоловіка Ірини Савенко. Виявляється, легендарний астронавт, який, на моє переконання, вже належав історії, живий і мешкає неподалік української столиці! Отже, мені дуже пощастило, і ось-ось я на власні очі побачу самого Данила Печеніга, про якого і колись, і вже за мого часу ходило стільки легенд, байок та всіляких чуток (щоб не казати пліток), часом і чудернацьких, таких, що розібратися, де в них правда, а де людський поговір, годі було й сподіватися. Пригадую, його у свій час називали то бешкетником-галабурдником, то таким же волоцюгою, то "невихованим грубіяном" (так, ніби грубіян може бути вихованим!), то космічним гультіпакою і взагалі людиною хоч і відважною (як кажуть, лицарем без страху й докору), але надто емоційною і часом некерованою. Дехто, певно, з добрих намірів захистити астронавта пустив ясу, що то, мовляв, на нього вплинув Дракон (малося на увазі однойменне сузір’я), та ще й загадкова загибель коханої дружини додалася — тому він буцімто й зірвався з ланцюга, зіпсувавши собі кар’єру космічного першопрохідця...

Був кінець весни 2108 року, коли я вирушив у гості до всіма забутого, а колись добре знаного підкорювача Далекого Космосу. Довідкова служба Центру Міжгалактичної служби (власне, її українська філія) видала мені скупу біографію Д. І. Печеніга, де був один вельми загадковий (принаймні для мене) рядок: "У 2075 році астронавта Д. І. Печеніга під час його роботи в сузір’ї Дракона за грубе порушення

Статуту Космічної Служби і нетактовну поведінку з колегами Вищою Радою Космічної Служби було дискваліфіковано й відправлено на Землю для лікування, після завершення якого він проживає в одному з передмість Києва (Україна)".

Це мене заінтригувало — що ж таке утнув невгамовний Данило Печеніг у сузір'ї Дракона, що його було не тільки дискваліфіковано (найтяжче покарання для астронавтів, що накладається за справді значне порушення статуту), а й вигнано геть з того сузір'я? Жив він останні тридцять літ, якщо бути точним, не в передмісті Києва, а кілометрів за п'ятдесят нижче столиці, на правому березі Дніпра, неподалік сіл Ново-Українки та Плютів, де за островом Трипільським починається затон для зимового відстою річкових суден Святополків Стан. Це, здається, 821 кілометр від гирла Дніпра (так річковики ведуть кілометраж). Затон отримав свою назву ще на початку XII століття — там збройним табором (станом) стояв київський князь Святополк Ізяславич, онук Ярослава Мудрого, коли в спілці з іншими руськими князями вирушав у похід проти половців. Тепер на тім місці здіймається пам'ятний знак. Від того знака, радили бувальці із всюдисущого рибальського племені, треба йти прямо за течією Славути, нікуди не звертаючи, піднятися ще на один пагорб, найвищий у тих крях.

На тім белебні в твої очі впаде високе, з розлогою кроною дерево, осокір. Біля нього — маленька хатинка, майже хижка, споруджена в стилі селянських будівель XVIII сторіччя, — то і є обійстя Данила Печеніга... Він там — як рак-самітник. Але будь обережним, — застерігали доброзичливці, — щоб він тебе, бува, той... не спустив з кручі в Дніпро. А урвища там, зваж, стрімкі, довго доведеться летіти до води. Данило некерований, як незагнузданий, норовливий кінь, — яким був у космосі, таким і на землі лишився, не хоче нікого бачити й слухати, ще й ображений на увесь світ, а найперше на Дракона, який погубив його дружину...

Хатинка відлюдника й справді стояла хоч і неподалік села, та все ж осторонь. На вигляд — наче вихоплена з Музею архітектури під

відкритим небом, що ото в Пироговому, на південній околиці Києва, крита кулями очерету з дніпровських плавнів, з розмальованими віконницями й жовто-червоною призьбою на причілку. А на крівлі дугою здіймалася напівсфера — як ото на обсерваторних баштах. Там у старого в маленькій горішній кімнатці (така собі мансардочка під самісіньким дахом з похилою стелею) стоїть ще вельми пристойний телескоп — астрофізичний лінзовий рефрактор. Нехмарними ночами напівсфера — теж, до речі, крита для повного ансамблю й екзотики очеретом, — за допомогою ручного приводу відходить, і з отвору висувається труба телескопа. Старий космічний вовк, казали, ясними ночами роздивляється зоряне небо, вишукуючи в Далекому Космосі ті дороги, якими він колись водив міжгалактичні лайнери.

Із високої кручі ген-ген видно і Дніпро внизу, і всю його зелену долину із Святополковим Станом, протоками та островами, і все далеке Задніпров’я. Паркану чи бодай чогось подібного на тин-огорожу обійстя не мало — зусібіч вільний простір, що пропахтів чебрецем (мабуть, старому астронавту в’їлися в печінки тісні рубки та каюти космічних кораблів, у яких він провів значну частину свого життя), від стежки, що в’юнилася кручею понад урвищем, до хати вів хідничок. Та ще на причілку ріс високий осокір. Тож обійстя було відкрите усім вітрам, що любили розгулювати й бешкетувати над Дніпром та на його кручах, хатинка з щоглою-осокором здавалася рубкою якогось величезного лайнера, що мчав білим світом у невідомі далі. Там мене й зустрів високий, тонкий станом, дещо сухуватий чоловік, що вже явно входив у статус діда, з довгим білим волоссям, що спадало на плечі й було перехоплене на потилиці червоною биндою, з такою ж білою бородою, зодягнений у джинси, з яких стирчали чималі — чи не сорок восьмого розміру — ноги, і білу сорочку з вишитими манишкою, комірцем та рукавами.

— Чого? Якої трясці?! — замість привітання буркнув господар.

Мене застерегли про його дещо дивну манеру розмовляти, і тому я, не звертаючи на неї уваги, відрекомендувався.

— А-а... Молодий бевзь, та ще й літератор кінця першого століття третього тисячоліття прийшов за сенсаційним сюжетом для своїх опусів з життя... бешкетника, чи як там мене охрестила влада?

Я стримано відповів, що збираю матеріали про життя і діяльність Ірини Савенко...

— Синку (ну й різка переміна у звертанні), — вигукнув він, ледь почувши ім’я дружини і, враз подобрішавши, глянув на мене майже привітно:

— Телепню молодий, з цього і треба б починати! — Схопив мене за руку й повів до своєї хатки: — Сядемо на цій призьбочці, звідки я в надвечір’я дивлюся на Дніпро і Задніпров’я та завдаю роботу власним мозковим звивинам. — Ми сіли. — Про Ірину я ладен розказувати і вдень, і вночі, бо думаю про неї і вдень, і вночі — ріднішої людини у мене немає. Потішив ти мене, старого. Якщо сьогодні молодий бевзь цікавиться Іриною Савенко, то світ ще не зовсім перевернувся. А тим, хто пасталакає, що буцімто старий Печеніг несповна розуму після польотів до Дракона, — не вір, туди й перегуди!.. Я такий же розумник, як і вони, бюрократи невмирущі!

Він схопився з призьби, зацибав переді мною, розмахуючи довгими руками, знову гепнувся на призьбу.

— Ірина Савенко, — почав я, — була...

— Чому — "була"? Вона є. Затям собі, молодику. Є! Навіть сьогодні.

— Даруйте, але ж в енциклопедії написано про її загадкове...

— Зникнення? Але чому загадкове? Хоча для когось це, може, й так, але тільки не для мене... Перш ніж говорити про мою Ірину, — коли він вимовив оте "мою Ірину", його очі з-під дідівських кошлатих брів глянули

на мене майже молодо, тільки оповиті хмаркою суму, — треба сказати кілька слів про планету Р-004 в системі Жовтого карлика-2 у сузір’ї Дракона, де й спіткало мою дружину оте лихо. Жовтий карлик, як ти вже, мабуть, здогадався, тамтешнє сонце, навколо якого й обертається Р-004. Воно — аналог нашому Сонцю, такого ж спектрального класу, тож, як і наше, належить до жовтих карликів. У його системі — вісім планет. Р-004, вона ж Зелена, за всіма параметрами ідентична нашій Землі. Вважається загадковою — для них, невмирущих борзописців від бюрократії. Тільки не для мене. Зелена утворилася десь чотири-п’ять мільярдів років тому, обертається навколо своєї зорі-сонця по еліптичній орбіті, здійснюючи повний оберт за 370 днів, — це її тропічний рік.

Данило Печеніг в останні роки своєї роботи в Космосі працював у Міжгалактичній рятувальній службі на орбітальній станції "Дракон-3", а це постійні, здебільшого непередбачувані відрядження, тож дружина його бачила рідко (та й сама вона носилася з однієї експедиції в іншу), а все ж казала:

— Ми з чоловіком хоч і бачимось лише у свята, та я спокійна: коли що зі мною станеться, Данило виручить. Маю ж бо свого рятувальника...

Та Данило, коли сталася біда з дружиною, не порятував її. Він саме перебував у далекій експедиції і повернувся на орбітальну станцію лише рік з чимось по тому, коли вже й пошуки Ірини були припинені. І як Данило не намагався їх відновити — марно. Тоді він оголосив голодовку — нечуване явище в космічній службі! — вимагаючи, щоб негайно відрядили на Р-004 ще одну рятувальну експедицію і сам зголосився її очолити — відмовили. На тій підставі, що всі попередні пошуки виявилися безрезультатними.

— Бездушні істоти! — кричав Данило (він був справді надто емоційним і у висловах частенько не міг стриматися, що й шкодило йому, тож його тримали лише за високий професіоналізм). — Ви не люди, не земляни, а нове поріддя гомо — космічні ідіоти!..

Наполягав, аби послали його самого, бодай на старому, вже списаному розвідувальному модулі, якого не шкода. І тут відмовили. "Ірина Савенко загинула, і з цим вам треба змиритися. Нові пошуки — марна трата часу та ресурсів". Данило влаштував грандіозний скандал, обзиваючи всіх найкрутішими словами, запас яких у нього завжди був невичерпним і завжди своєчасно поповнювався, і почав — певно, з безвиході — погрожувати рознести на друзки усю базу.

Допоки астронавт вгамується, до його каюти приставили робота-охоронця. Але Данило так і не зміг охолонути, вивів з ладу робота, проник у стартовий відсік, захопив патрульний модуль, що саме був підготовлений для якогось польоту, і на свій страх і ризик стартував з бази...

— Я борсався у такому відчаї, що мені було все одно, що потім зі мною вчинять іменем закону. Із втратою Ірини я втратив смисл життя — то що мені якісь там покарання? Та й розумів: іншої можливості побувати на Зеленій у мене вже не буде...

Старий астронавт неспішно розповідав мені, як він дістався Зеленої викраденим з орбітальної станції модулем, як хвилювався, коли модуль пішов на зниження і в передньому оглядовому екрані попливло зелене море чужого світу.

— Р-004 — планета зеленого царства рослин, — сидячи на призьбі біля своєї хатинки над Дніпром, розповідав мені Печеніг. — Вона оголошена заповідно-резервною планетою для майбутнього заселення її колоністами із Землі, якій вже тоді загрожувало перенаселення. Виток за витком можна робити навколо планети, а внизу бачитимеш одне й те ж: зрідка водоймища й річки, а то все гаї, діброви, переліски сонячні, кожне дерево в такому гайку стоїть вільно, має вдосталь простору й сонця. Чому там не виник тваринний світ, а з ним і люди, — не знаю. Це планета рослин і тільки рослин. Вони там повні господарі, і всі володіють ремонтанністю — здатністю протягом вегетативного періоду цвісти й плодоносити по кілька разів, тож на Зеленій все буяє і квітне, та все

росте й росте... На Землі рослини виникли близько трьох мільярдів років тому і пройшли шлях еволюційного розвитку від одноклітинних до високоорганізованих і спеціалізованих квіткових рослин. На цьому й зупинилися в своїй еволюції. На Зеленій же рослини у своїй еволюції пішли далі, але про це згодом. Гаї там усі — деревостани, себто ділянки дерев, однорідних за складом порід, віком, типом тощо. З висоти мені здавалося, що внизу кожен гай — як окреме поселення дерев однієї породи, по-нашому — наче село. Між гаями — степові простори. Бачив згори, як дерева ходили — є на Зеленій і такі. Витягають коріння з ґрунту і, спираючись ними, як кінцівками, пересуваються від одного гаю до іншого. Зустрінуться двоє дерев між двома гайками, зупиняться і шелестять одне до одного вітами. А "нагомонівшись", розходяться кожне до свого гаю... Отож опинився я на Зеленій, а там — лагідне сонце, білі хмарки на голубому небі, дерева шумлять — благодать. Рівень безпеки там надзвичайно високий, ніщо людині не загрожує, і я довго не міг збагнути: що ж сталося з Іриною?

— Ви її... знайшли? — почав я здогадуватись.

— І так, і... ні. В комп’ютер її модуля проник вірус Дракона і дав команду на знищення корабля. Ірина загинула. І все-таки вона... жива. На Зеленій. Там, — тицяв він тремтячою рукою кудись у небо. — Там, — уже кричав він, — у проклятому сузір’ї Дракона!

Це вже було схоже на фантастику.

— То вона... даруйте, Ірина, таки й справді... жива?

— У певному розумінні. Я навіть говорив з нею. Її порятували при аварії...

— Хто?

— Істоти планети Р-004, — і після паузи: — дерева.

— Що-о?..

— Юначе! Планета Р-004, вона ж Зелена, населена деревами, які володіють розумом, себто вищою формою інтелектуальної діяльності, що полягає в усвідомленому оперуванні поняттями, яке спирається на розкриття їхньої природи і змісту. Ну, і так далі. Там, — Данило Печеніг знову тицяв тремтячою рукою угору, — цивілізація мислячих рослин...

"Може бути початком для... фантастичного твору", — подумав я розгублено, не знаючи, як реагувати на почуте. Хотілося вірити астронавтові, але переді мною сидів уже не героїчний підкорювач Далекого Космосу, а — старий стомлений чоловік, геть сивий, з очима, у яких гніздилися задавнений біль і розпука, — стільки літ звідтоді минуло, а він усе не міг змиритися із втратою дружини.

— Ірина й досі мені сниться, — голос його затремтів, очі зволожилися. — Як жива. Тільки я вже старий, а вона — молода-молода. Коли присниться — щасливий, бо я тоді з нею, і відступає — бодай уві сні — самотність. А як не присниться — день для мене втрачений.

— Треба розуміти, що Ірина Савенко, — не йняв я віри, — і досі перебуває на Зеленій?

— Мою увагу, — розповідав далі астронавт, ніби не чуючи запитання, — привернув затишний гайок неподалік того місця, де я приземлився. Себто "призеленився", у квадраті С-149/32. Там був деревостан з тополь. До речі, що ти, юначе, знаєш про тополі?

— Ну... дерево, — я на мить задумався, аврально пригадуючи шкільні та вузівські підручники про рослинний світ, — здається, з роду родини вербових.

— Початок непоганий, — гмукнув Печеніг.. — Далі...

— Улюблене дерево українців, — уже впевненіше витримував я іспит. — Образ-тотем давніх слов’ян. А ще — символ сумної дівчини, і взагалі сакральне дерево, рубати яке дозволялося лише для жертовних вогнищ. В Україні садили тополю біля хати, в якій народжувалася дівчина. Тополя росла і ніби забирала на себе недуги дівчини, якщо вони були. Дівчина тулилася до тополі, обіймала її за стовбур і від цього ставала здоровішою і росла вгору.

— Загалом так. Я лише додам, що в Україні поширені 11 видів тополі (всього у світі, переважно в північній півкулі, — близько 110): тополя тремтяча, вона ж усім відома як осика, тополя чорна, або теж усім відомий осокір, тополя біла — улюблений явір, а ще — тополя пірамідальна, тополя дельтолиста, або канадська, тополя бальзамічна і тополя сірувата (гібрид білої та тремтячої)... Так ось, гайок на Зеленій, до якого я простував, був тополиний, точніше осокоровий, бо там росли тільки тополі чорні. Я перебрів невеликий струмок, що жебонів собі край осокірника, і спинився по той бік, милуючись осокоринами. Було тихо і якось аж врочисто-благословенно в тамтешньому білому світові, нечутно кружляли білі пушинки з осокорів. І тут мою увагу привернула крайня тополя. Було, як я вже казав, тихо, ані подуву вітерця, а листя тієї тополі чорної чомусь шелестіло, і віття поверталося в мій бік — дивина, та й годі! І я збагнув: та ж тополя кличе мене, хоче якось привернути мою увагу... У шелесті її листя зненацька почав я вчувати щось рідне, в моїй душі лунав до болю, до щему знайомий жіночий голос. І линув він від тополі чорної... Я підійшов ближче, заплакав і притулився до стовбура, як до рідної людини.

І в шелесті листя відчув незабутній голос: "Це я... твоя Ірина".

"Де ти?" — запитав я подумки (голос передавався телепатично, не так у просторі, як у моєму єстві, в душі моїй і в серці моєму).

"Ти мене обіймаєш..."

Я все збагнув.

"Ти — в тополі?"

"Так, — відповіла вона. — Мене погубив Дракон, а порятувала тополя... Тут дерева такі ж розумні, як люди на Землі. У них своє життя, відмінне від нашого, людського, у них свій багатий, для нас незбагненний світ. Але вони, як діти, — довірливі і незахищені".

"Як тебе порятувати?" — запитав я, обіймаючи тополю.

"Любий мій Данилку, це вже неможливо. Сталися необоротні зміни. Та й Дракон мене не випустить із своїх володінь. Змирися, мій коханий, як я змирилася. Така моя доля..."

"Ти повинна повернутися у світ людей!".

"Люди надто жорстокі, з деревами мені краще".

"Заради мене... Я кохаю тебе..."

"А якщо ти кохав і кохаєш не мене, а моє тіло? Ти ж навіть не уявляєш, що від мене зосталося".

"Я не уявляю свого подальшого життя без тебе. Вернися..."

"Для чого? Що чоловікові потрібно від жінки? — Її плоть. Тіло. А тіла у мене вже немає. Тіло моє зжер Дракон, вціліла тільки душа, що її врятувала тополя чорна, моя названа посестра. Звідтоді я стала часткою тополі".

"Іриночко, без твого тіла я ще зможу обійтися, але тільки не без твоєї душі! Мені б твою душу та рідні очі твої — і не буде щасливішої від мене людини..."

Данило Печеніг урвав оповідь, що давалася йому так тяжко, і довго мовчав, відвернувшись від мене. Його душили спазми. Я не зважувався порушити мовчанку — та й що тут скажеш? Висловлювання співчуття в такій ситуації теж має свою межу, і за неї краще не переступати, бодай із найщиросерднішими словами. Як сказано від Матфея: блаженні, хто плачуть, адже вони утішаться...

"Наука поки що не підтвердила факту існування розумних рослин на планеті Р-004 системи Жовтого карлика-2 в сузір'ї Дракона. Як і будь-де в інших куточках дослідженого на сьогодні Космосу, — згодом скаже мені, як відрубає, один високопоставлений чин Академії наук, лауреат, відомий спеціаліст з проблем позаземного життя, коли я з ним бесідуватиму. — Це все, м'яко кажучи, фантазії Данила Печеніга, що з'явилися у нього після того, як він самовільно на викраденому модулі відвідав планету Р-004. Та й скільки він там пробув? Вирішення такого питання вимагає зусиль не однієї експедиції спеціалістів. Та і як — подумайте самі, ви ж людина третього тисячоліття! — рослина, в даному разі тополя, себто осокір, може взяти до себе людську душу? Та й що воно таке, зрештою, людська душа? Чи існує вона насправді — це питання досі дискусійне і залишається відкритим. Я особисто не вірю в існування такого феномена. Є розум, інстинкт. Дух — це всього лише внутрішній стан, моральна сила людини. Душа — загляньте до будь-яких спецдовідників, — це поняття, що іноді вживається як синонім терміна психіка. В матеріалістичному розумінні — а ми всі матеріалісти — це функція мозку, здатність людини відчувати, сприймати, переживати, свідомо ставити перед собою певні цілі і відповідно до них діяти. Це, зрештою, психічні явища, їх сукупність, що характеризують внутрішній стан людини, а також її життєві інтереси, не більше. В релігійному ж значенні (а ми з вами атеїсти, чи не так?) душа — це щось ніби нематеріальна, потойбічна, сиріч безсмертна сила, що тимчасово перебуває в тілі й мовби є основою, джерелом психічних явищ... Вчення

Павлова про вищу нервову діяльність людини, — на цих словах я схопився, і він закашлявся. — Гаразд, закругляюсь... кахи-кахи... Я бачу, ви теж вражений ідеалізмом... Та повернемось до історії з Печенігом. Ірина Савенко — назвемо речі, бодай сумні, своїми іменами, — загинула на планеті Р-004. Модуль разом з Іриною з невідомих досі причин просто анігілював, перетворившись на кванти світлового потоку... Із фактом загибелі дружини Печенігу, — а я його по-людськи розумію і співчуваю йому, — треба змиритися... Зрештою, втрати при освоєнні Далекого Космосу були й будуть — така специфіка роботи. А він не встояв під впливом горя, що на нього звалилося... А результат? Та все та ж історія, буцімто на планеті Р-004 душа Ірини Савенко знаходиться в тополі, народнопоетичному образі — додам. І сталася ця метаморфоза не без впливу фольклорного ореолу, що оточує в Україні тополю. Хоча Печеніга після повернення на Землю й лікували, але, очевидно, це не дало бажаних результатів, і він і надалі перебуває в полоні своєї ідеї фікс".

— Вони... Розумієш, вони у своїх затишних кабінетах, — а моє горе — це ж не їхнє горе, — оголосили мене несповна розуму, — наче скаржився Печеніг, і я бачив перед собою справді передчасно постарілу, биту горем людину, а не колишнього героя. — Спершу, правда, намагалися мене м’яко переконати: "Наука сьогодні, на жаль, безсила порятувати душу людини". А я їм: "То чого ж варта ваша наука?.. Дракон пожирає людей на ваших очах, а ви... руками розводите? Хоч ви ще й гуманні, морфій колете, щоб людину позбавити мук, як її пожирає Дракон... Я, коли підкорював Далекий Космос, не скаржився вам на своє безсилля... Як і хлібороби, котрі вас годують. А ви чим віддячуєте, як горе прийде в чиюсь хату? "Медицина безсила, готуйтесь до найгіршого?.." Ой, скажуть вам колись хлібороби: хліба більше не буде, ми безсилі, то готуйтесь до найгіршого... Або ще щось подібне... Слово по слову, а за словами мені до кишені не лазити, — пішло й поїхало!.. Я їх звинувачую, вони — мене: в некоректності до авторитетних осіб... А я мов з ланцюга зірвався: "Ви — г...юки, а не авторитетні особи!" Вони мене — в психушку... З їхньої точки зору й моральних принципів, це, очевидно, найбільш переконливий аргумент у пошуках істини... Взагалі, в історії інакодумства — перевірений метод, що добре спрацьовує. Ніхто з них і пальцем не

ворухнув, щоб врятувати Ірину. Тільки й порадили мені: про її душу ви мали б подумати раніше... Хоча тут вони праві. Цю просту істину я тільки тепер збагнув, хоча вона наче й лежить на поверхні. Та давно відомо: коли маємо — не бережемо, коли втратимо — плачемо. Як жінка Ірина була надзвичайно вродливою і звабливою. А я був молодим, спраглим до жіночих зваб. Цінував у ній більше її чарівне тіло, яке щедро брав. І лише тепер, втративши її, нарешті, збагнув, що в Ірини була ще й душа. Душа, що гріла мене всі ці роки і грітиме до кінця моїх днів. Збагнув, та пізно... Тепер мені зроду-віку самому не дістатися сузір’я Дракона, а ті, хто міг би це зробити, на жаль, бездушні. А люди без душі — це прислужники Дракона, хоч вони самі того, може, й не усвідомлюють. Ім’я їм — легіон, ось чому Дракон непереможний, а наука й медицина у нас безсилі...

— А може, ви, пане Даниле, дещо... занадто категоричний? — обережно почав я. — Адже наука, і медицина зокрема, досягли великих успіхів. Люди вже Далекий Космос підкорюють, як, до речі, і ви його підкорювали.

— Космос — так, підкорюють, — погодився старий. — А людська душа для них була й залишається за сімома печатями.

— І що ж тепер?

— А далі, як в поетовій баладі "Тополя", пригадуєш?

...Тополею стала,

Не вернулась додому,

Не діждалась пари.

Тонка-тонка та висока —

До самої хмари.

По діброві вітер виє,

Гуляє по полю,

Край дороги гне тополю

До самого долу...

Від цих прадавніх, гай-гай коли написаних, але вічних рядків стало щемно-сумно. Навіть мені, молодому і безтурботному, котрий ще навіть пари не мав — може, тому й був безжурним? А третє тисячоліття утверджувалося під пребадьорою вказівкою техногенних керманичів людства: будемо веселими, адже маємо право, всього досягнувши... Воно й так, досягли. Але ж... вітер. Офіційні гасла йому не указ, він все так же "край дороги гне тополю до самого долу"...

І біля астронавтової хатини гнулася на вітрі тополя. Данило Печеніг звівся, підійшов до неї, притулив до стовбура долоні й лице, довго так стояв, ніби заспокоюючи її, а коли повернувся (вітер наче стих, і тополя заспокоїлася), очі його були просвітленими.

— Після зустрічі з душею Ірини на Зеленій я зрозумів, що самотужки мені її не порятувати, бо я — не змієборець Кирило Кожум’яка, і Змія чи Дракона мені не здолати. Треба повертатися до людей за допомогою. І я повернувся. Ні, спершу не на Землю, для цього модуль негодящий, бо то, як на морські виміри, каботажне суденце для плавання між портами одного й того ж моря. Я повернувся на орбітальну станцію, на нашу космічну базу. А там мене відразу ж і заарештували — за несанкціонований політ. Якби покаятись, погатити себе кулаками в груди... А я поліз у пузир. Хоча був винуватий — захоплювати літальні апарати і кудись самовільно літати на них не дозволено нікому. Але я був у такому стані... А вони поставилися формально. Та й знову ж таки дисципліна... Мене дискваліфікували й відправили на Землю, поставивши хрест на подальшій роботі в Далекому Космосі. Звідтоді скільки я

пооббивав порогів на Землі, у яких кабінетах тільки не був! І що? Оголосили мене перевтомленим і запроторили на лікування. І я збагнув: це — кінець. Якщо буду й далі битися головою у стіну, то лише розтрощу власний череп. Треба вдавати із себе покірного, щоб вирватися із психушки. І я заходився старанно симулювати, що ліки, транквілізатори кляті, якими мене накачували, почали на мене діяти позитивно. Через рік з гаком мене випустили. Я довго шукав місця побіля столиці, де мені дозволили проживати, і, зрештою, вибір зупинив на белебні неподалік Святополкового Стану. Кручу цю вибрав тому, що з неї хоч трохи, а таки ближче до неба. А може, й до Ірини. А ще як побачив тут тополю чорну, душа моя аж затремтіла. Ось тут і ніде більше! Тополя тут така ж, як і та, що прихистила душу моєї Іринки на Зеленій... Така ж самотня і беззахисна і так само в негоду гнеться до самого долу...

Біля цієї тополі на кручі, під високим дніпровським небом мені легше. Правда, взимку тяжко. Як захурделить, завіє пурга, затріщать морози, загатить усе навколо снігами, гнеться тоді аж до землі моя бідна тополенька... Як гляну на неї... Ой, нема нічого страшнішого за почуття власного безсилля. Коли знаєш, що дорогій тобі людині тяжко, а ти нічим не можеш їй допомогти, не кажучи вже — порятувати... Я тоді виходжу на причілок — гомоніти до тополі. А вітриська ревуть, тополя аж на хату лягає, і я благаю її триматися, а вітрів — схаменутися... Знаєш, що мені на Зеленій на прощання сказала Ірина? "Влітку в тополі мені добре, — говорила, і я відчував у її голосі сльози та відчай. — Ой, добре... Влітку над моєю тополенькою-сестрою блакитне небо, білі хмарки і ласкаве сонечко. А ось взимку... Як замете снігами, небо наче відчаєм наллється, дерева стоять голі й невимовно сумні... Гнеться моя тополя аж до землі, тремтить на вітрах, щомить здригаючись від холоду та безнадії... Ой, як сумно чекати весни-весноньки! — тяжка зима на чужій планеті за вісімнадцять світлових років від тебе, мій любий..." І я теж взимку щомить відчуваю, як тяжко Ірині на чужій планеті. З надією виглядаю весну. А раптом?.. Раптом ось цієї весни, ось цього року вдасться врятувати кохану?.. І ночами не залишаю горища, не відходжу від телескопа, бо здається, що ось-ось побачу в його окулярі далеку планету Р-004 у володіннях Дракона. Але поки що спілкуюся тільки з ним.

— З Драконом?

— Авжеж. Я його добре бачу в окулярі телескопа, а він мене, зрозуміло, ні. Але відчуває. Спершу я його кляв-проклинав, а тоді схаменувся... І ось чому. Досі з Драконом боролися його ж зброєю — злом. Хоча так його не можна перемогти, бо зло — це винахід Дракона, його всемогутня зброя. А Його подолати його ж зброєю ніколи не вдасться. Дракона можна перемогти тільки добром. Кожен з нас завжди стоїть перед вибором: добро чи зло? І часто вибирають зло. І — програють, бо у відповідь зло породжує зло, тільки ще більше, ще руйнівніше. Та й для Дракона мої прокльони — ніщо. Він — князь тьми, кара космічна для всього живого. Він щомиті вибирає собі людську душу... То в казці колись Кирило Кожум’яка убив Змія Горинича під Києвом, а в житті горе — безсмертне і вічне, воно пребуде, покіль на планеті Земля житиме людство. І тут нічого не вдієш. Це як фатум. Зла доля, наслання. Ось чому я вирішив не клясти більше Дракона, а благати його. Дарма, що він — Дракон і все людське йому чуже. Його можна вблагати, бо проти добра і він не встоїть. І ось я вже тридцять років, щоночі піднімаючись на мансарду до телескопа, наводжу його на сузір’я Дракона. І — благаю, благаю його до білого ранку. Кажуть, він може здатися, якщо його довго-довго благати. Тридцять три роки і три ночі. Я благатиму його ще три роки і три ночі — аж тоді він не витримає і поверне мені Ірину. Бодай її душу, і очі її рідні й живі, що двома зіроньками сяють мені з неба ось уже тридцять годочків...

Щоб ублагати Дракона, Данилові Печенігу не вистачало якихось трьох років і трьох ночей...

Того року зима в Україну прийшла люта, з тріскучими морозами й хуртовинами. Потрапляючи в крижані пастки вітрів, пташки скам’янілими грудочками падали на снігові рівнини.

А на кручі, де на белебні самітником жив Данило Печеніг, як згодом розказали мені знайомі, вітри особливо шаліли, невгаваючи ні вдень, ні вночі. Хатину занесло снігом по вікна. Хтось проходив мимо, бачить — ні

сліду навколо. Старого Печеніга, як відкидали сніг і зайшли, знайшли на горищі. Сидів у шапці, накинувши на плечі кожух (біля телескопа бодай і в люті морози — тепло небажане) і, припавши до окуляра, закляк — щось із серцем у діда трапилося... Телескоп був спрямований на сузір’я Дракона.

А на пеньочку, що його Печеніг десь підібрав на березі Дніпра й витарабанив на горище собі замість столика, лежала книга Поета, розкрита на рядках, що їх старий астронавт читав востаннє у своєму житті:

Рости, рости, подивися

За синєє море!

По тім боці — моя доля,

По сім боці — горе.

Вістка про смерть Данила Печеніга дійшла до мене із запізненням на кілька днів — на похорони на сільському кладовищі, теж над Дніпром, я не встиг. Але самотню хатину і тополю чорну біля неї мусив відвідати у ті дні, коли душа старого астронавта ще перебувала в цьому світі. Прихопивши з собою газету, на шпальтах якої висловлювалося щире співчуття з приводу кончини старого астронавта Д. І. Печеніга (його підписали й ті, хто колись запроторював небіжчика у психіатричку), я й подався до Святополкового Стану, де вмерзлі в крижаний панцир Дніпра зимували річкові судна — теж в очікуванні весни.

Провалюючись ледь не по пояс у сніг, видерся на знайому з літа кручу й спинився, підкинув угору газету з отим "щирим співчуттям" — хай душа старого астронавта прочитає її. Вітер підхопив папір і, шарпаючи, поніс понад кручею, над Дніпровою долиною, і де та газета зникла, я не відаю.

День був сірий, гнітючий. Та ось в ополонці між важкими сивими хмарами виглянуло холодне сонце. Заметіль на якийсь час вгамувалася, і загачена снігами круча засяяла незайманою білизною, — аж увічу різало. Хатина з телескопом на горищі й шапкою снігу на крівлі була заметена по віконниці (одна з них, уже зірвана, бовта-лася перехняблена). А навколо — жодного сліду, наче й не було на світі білому такої людини — Данила Печеніга. Біля хатини (власне, над нею) торготіла мерзлим гіллям тополя чорна, гнулась, аж до даху припадаючи. І вчувся мені знайомий, трохи глухуватий голос астронавта із благанням довжиною в тридцять років: "Драконе, молю і благаю тебе, як не тіло, то душу моєї Ірини поверни мені — як же мені жити без Ірини?"

А як же тепер Ірині на далекій Р-004 у тополі чорній чекати свого Данилка? Тільки через вісімнадцять років — рівно стільки, скільки промінь світла летить до сузір’я Дракона із швидкістю триста тисяч кілометрів за секунду — вона дізнається, що її Данилка вже немає у світі живих планети Земля. У неї ще цілих вісімнадцять років надії і сподівання...

А над закутим у крижаний панцир Дніпром, здавалося, не просто все завмерло, а — вмерло, і весни вже більше ніколи й не буде — не виглядай, не чекай, не сподівайся, не благай... Завірюха вила і стогнала по той бік Дніпра, хутко наближаючись і сюди. А що творилося під небесним склепінням! Я з трудом звів голову і, притримуючи шапку, намагався хоч щось там розгледіти — за віхолою, за небом планети Земля, де зараз перебуває душа Данила Печеніга, за крижаною безоднею Космосу, за відстанню у вісімнадцять світлових років, де неподалік Північного полюса світу все так же сяяв недосяжний Дракон, якого ми все ще були безсилі подолати. Навіть з допомогою Добра.

А може, нам взагалі не дано його подолати?..

ЗАМІСТЬ ЕПІЛОГА

"...І тоді пошуки зниклої астронавтки, що їх здійснювала Міжгалактична рятувальна служба в роках 2075-77 на планеті Р-004 системи Жовтого карлика-2, у сузір’ї Дракона, які, незважаючи на всі зусилля, не принесли бажаних результатів, були визнані недоцільними і припинені, а ім’я відважної підкорювачки Космосу Ірини Савенко було навічно занесене до Реєстру загиблих і зниклих безвісти астронавтів планети Земля".

Із Великої Космічної Енциклопедії, т. 29, стор. 345,

рік видання 2083-й.